

Підводячи підсумок зазначимо, що принцип верховенства права є основоположним, системоутворюючим, динамічним принципом в системі принципів права. На сучасному етапі розуміння принципу верховенства права простежується тенденція до деталізації процедур, що сприяють принципу верховенства права отримати конкретні практичні напрями утвердження та реалізації.

Бориславський Л. В.

*Львівський національний університет ім. Івана Франка,
доцент кафедри конституційного права, кандидат юридичних наук, доцент*

НЕОБХІДНІСТЬ ЗМІНИ КОНСТИТУЦІЇ МАЄ БУТИ ОБҐРУНТОВАНА І ДОВЕДЕНА ФАХІВЦЯМИ, УСВІДОМЛЕНА СУСПІЛЬСТВОМ

З часу прийняття Конституції України 1996 року питання про те, наскільки Українська Конституція близька до конституційного ідеалу, наскільки вона відповідає вимогам сучасної доктрини конституціоналізму, наскільки вона життєздатна, не втратили своєї актуальності.

Звернемось до деяких положень, які допоможуть краще зрозуміти нашу Конституцію та її конституційні цінності, які вона проголошує і гарантує. Можливо зваживши на всі обставини і політичне життя, ми прийдемо до думки, що крім «радикального» способу модернізації чинного Основного Закону Української держави є ряд інших способів вдосконалення, в тому числі так званих «м'яких». Допоможуть знайти відповідь чи у всьому «винувата» Конституція, які її конституційні положення не працюють, стоять на перешкоді розвитку нових конституційних відносин.

Минуло всього 15 років, і ми навіть не встигли привести у відповідність чинне законодавство, прийняти закони, які випливали з її змісту (майже 50), довести і про- тлумачити її новий конституційний дух і конституційні настанови, створити належний правовий порядок і конституційний мікроклімат для її неухильного виконання. Весь цей період вона піддається критиці, яка супроводжується, як правило, аргументами і пропозиціями про її зміну. Ні одна наукова конференція або семінар, не говорячи вже про політичні форуми і зустрічі, не обходились без пропозицій про внесення конституційних змін або перегляд Конституції. Суспільству все більше нав'язується ідея, що владі бути ефективною заважає чинна Конституція і система державного управління. У зверненні до Українського народу 6 березня 2003 року Президент України Л. Кучма заявив, що президентсько-парламентська система відіграла дуже важливу історичну роль..... Але сьогодні абсолютно зрозуміло, що в діючій Конституції, по суті, був закладений механізм протистояння законодавчої та виконавчої влади.

Конституційна реформа 2004 року отримала назву половинчатої. Новий Президент України В. Ющенко заявив, що зміни до Конституції, внесені у 2004 році причина усіх бід і розгорнув новий конституційний процес, утворивши Національну Конституційну раду. На її першому засіданні Президент виклав своє бачення цілей конституційної реформи, яким не судилось збутись. Але як вдало зауважив попередній Президент

Л. Кучма: «не Конституція чи закон винні, а ті, хто їх не дотримуються». Сама Конституція переживаючи за своє майбутнє встановила, що вона має найвищу юридичну силу, а її норми мають пряму дію, проголосила, що в Україні визнається і діє принцип верховенства права, а органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень, та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. І на кінець «Кожен зобов'язаний неухильно додержуватись Конституції України і законів України» тощо.

На захист Конституції виступив колишній Голова Верховної Ради України О. Мороз, який закликав припинити шаманство над Конституцією. Одному потрібен двопалатний парламент. Другому – реальна влада. Третім кортить вибори Президента провести у парламенті. Четвертому бачиться Конституція з надмірно деталізованим порядком здійснення влади. П'ятому хочеться гетьманства, та, щоб зміни до Конституції вносив сам, на референдумі під певним керівництвом визначених поводитирів. У підсумку можна зазначити, що, видається, суспільству, політикам було вигідніше закликати до реформування Конституції, ніж організувати складну і важку діяльність по додержанню чинної Конституції. Як вдало зауважив С. Гриневецький пошматована, змучена знущаннями 2007 та наступними подіями Конституція України продовжувала діяти.

В 2010 році відбувся другий етап вдосконалення Конституції України 1996 року, але вже у формі повернення до попередньої редакції Основного Закону Української держави. Даючи оцінку цій надзвичайній конституційній події Президент України В. Янукович у Зверненні до українського народу підкреслив: «ми повернулись до Конституції, яку Європа та світ визнали, як одну із найкращих». Президент України В. Янукович підтримав ініціативу Першого Президента України Л. Кравчука про створення Науково-експертної групи, яка повинна підготувати пропозиції про утворення Конституційної Асамблеї, як спеціального допоміжного органу.

Видається, що ідея створення Конституційної Асамблеї, як допоміжного органу потребує широкої професійної дискусії, яка може призвести до зміни її конституційного статусу (М. Козюбра, А. Колодій, В. Тацій). Крім того, серед науковців є сумніви щодо необхідності невідкладного внесення змін до Конституції (М. Козюбра, Ю. Ключковський та інші). Ще в 2008 році В. Тацій писав, що необхідність зміни Конституції має бути обґрунтована і доведена фахівцями, усвідомлена суспільством. Як вдало підкреслив А. Селіванов, у підготовці змін до Конституції не має дрібниць.

Видається, що потребує науково-правового уточнення мета Конституційної Асамблеї. Вона спочатку повинна дослідити практику реалізації Конституції України і на цій основі запропонувати Концепцію вдосконалення Основного Закону Української держави, в якій передбачити в першу чергу «м'які» способи вдосконалення і як виняток радикальний – внесення змін.

Ми розділяємо позицію науковців, які вважають, що до Конституції треба відноситись надзвичайно бережливо. Поки суспільство може розвиватись в рамках діючих конституційних норм, зазіхати на Основний Закон України не тільки не доцільно, але більше того небезпечно. Не можна не бачити багатьох позитивних моментів в житті держави, які зв'язані з авторитетом Конституції в плані здатності забезпечити не тільки громадську злагоду, але і взаємодію і відносний баланс всіх інститутів державної влади.